

Address: 1142, Sofia; Han Krum 38A Str.
Phone: +359 2 403 20 30
E-mail: info@knowhowcentre.org
Web: www.knowhowcentre.nbu.bg

Допълнителни материали за обучители и специалисти

Стадиална теория за психо-социалното развитие на човека

Възрастта 14-18/20 години се характеризира с постепенно придобиване на личностова автономност, развитие на когнитивни умения, свързани с абстрактно мислене, придобиване на умения за мислене в перспектива и с изгреждане на т.нар. идентичност, която е ключова за понататъшното здраво развитие на индивида.

Идентичност може да се определи като съвкупността от емоции, мисли, представи, образи, усещания, възприятия, мотиви, спомени и пр. Именно чрез тази по-скоро усетима отколкото видима цялост, ние присъстваме като уникални личности, общности, етноси, нации, държави или култури в света, в който живеем и който изграждаме.

В началото на 50-те години на ХХ век американският психоаналитик Ерик Ериксън предлага цялостна концепция за човешкото развитие и произхода на идентичността (Ериксън, 1996).

Откъде тръгва той?

Според психоаналитичната гледна точка, създадена в началото на ХХ век, детството има определяща роля за оформянето на човека като личност. Неговото развитие до голяма степен приключва през юношеството като “раните” (травмите), които човек получава в най-ранните си години от живота, определят неговия характер като възрастен.

От друга страна човешкото същество се разглежда като движено и силно зависимо от импулсивна нагонна енергия (либидо). Вътрешните импулси (нагони) се разделят на съзидателни – стремеж към удоволствие и възпроизводство – и разрушаващи – стремеж към рушене и смърт. Импулсите не могат да бъдат задоволени по друг начин, освен чрез пряко взаимодействие с хората, с реалността. Именно при срещата с реалността, когато човек разбира, че не всички негови желания са желателни от другите или изпълними, се получават раните в психичния живот на човека. Детството е периодът, когато тези събития са най-много, най-болезнени, защото човекът

1

“This meeting was funded by the European Union’s Rights, Equality and Citizenship Programme (2014-2020).”

“The content of this product represents the views of the author only and is his/her sole responsibility. The European Commission does not accept any responsibility for use that may be made of the information it contains.”

Address: 1142, Sofia; Han Krum 38A Str.

Phone: +359 2 403 20 30

E-mail: info@knowhowcentre.org

Web: www.knowhowcentre.nbu.bg

няма тази сила и вяра в себе си, за да може да ги преодолее самостоятелно или осмисли в положителна светлина.

Какво е новото, което въвежда Ериксън?

Той работи в областта на така наречената Его-психология. Отличителна черта на това направление е, че поставя ударение върху осъзнатата част от човешката личност, върху този механизъм в нея, който отговаря за връзката ѝ със средата – върху Аз-а (т. нар. “его”) на личността, а не върху неосъзнатите нагони, подобно на традиционната психоанализа или само върху въздействието на външните стимули върху човешкото поведение. Аз-ът въвежда реалността в преживяванията и търси баланс между вътрешните хаотични нагони и външните изисквания. Балансът е индивидуалното поведение.

Ериксън описва един процес на Его-развитие, който се дели на 8 стадия. Всеки *стадий* обхваща фиксиран възрастов период, определящ се от водещ телесен орган, и кръг на хора, взаимодействието с които е най-важно за развитието на индивида през тази възраст. Всеки стадий се характеризира с *психо-социална криза*. Терминът “психо-социална криза” не носи значението на неизбежна болестотворна катастрофа, а по-скоро се приема като необходима повратна точка, когато развитието трябва да поеме един или друг път, обединявайки ресурсите на натрупания до сега опит с възможностите за подобряване и разгръщане на собствения потенциал. От тази гледна точка на всеки възрастов стадий индивидът трябва да се справи със специфична психо-социална криза, породена от напреженията, които възникват между индивидуалните импулси и желания, и изискванията на културата. Въпросът е дали Аз-ът ще бъде достатъчно силен, за да обедини изискванията на телесното израстване, психичните съдържания и обществените модели. Тези изисквания се виждат като *определени задачи на развитието*, които индивидът на определена възраст трябва да реши. Последователното успешно решаване на всяка от осемте психо-социални кризи в жизнения път на човека води до засилване на Аз-а (его-то) и до развитие на нова “психо-социална сила” благодарение на това, че открива нови значения и компетентности за себе си и за значимите други. Ако една криза не се реши успешно във възрастово благоприятното време, то тя може да бъде решена в друг етап от живота. От друга страна дори положително решена на определен момент от живота, тя може да

Address: 1142, Sofia; Han Krum 38A Str.

Phone: +359 2 403 20 30

E-mail: info@knowhowcentre.org

Web: www.knowhowcentre.nbu.bg

се появи през друг жизнен стадий с различно проявление. Всяка криза съществува в някаква форма преди и след като настъпи нейното решително и критично време.

В подрастването най-важно е решението на конфликта идентичност срещу ролева неопределеност. Според Ерик Ериксън идентичността е в ядрото както на индивидуалността, така и на културата и общността, чиято част е тази индивидуалност. От тази гледна точка най-общото определение за идентичност е: чувство за себетъждественост и непрекъснатост - да бъдеш, да разпознаваш и определяш себе си във всички измерения на времето и пространството.

Как се разглежда развитието през различните стадии?

Таблица 1 (Ериксън, 1996) дава кратко описание на възрастовите стадии чрез основните понятия.

НОУ-ХАУ ЦЕНТЪР
ЗА АЛТЕРНАТИВНИ ГРИЖИ
ЗА ДЕЦА. НБУ

Address: 1142, Sofia; Han Krum 38A Str.

Phone: +359 2 403 20 30

E-mail: info@knowhowcentre.org

Web: www.knowhowcentre.nbu.bg

Табл. 1

Address: 1142, Sofia; Han Krum 38A Str.

Phone: +359 2 403 20 30

E-mail: info@knowhowcentre.org

Web: www.knowhowcentre.nbu.bg

Стадий (възраст)	Психосоциална криза	Взаимодействия	Самоопределение	Психосоциална сила	Задачи на развитието
младенчество – орално - сензорен стадий 0 – 1,5 г.	Доверие/ недоверие	Майката	“Аз съм това, което ми се дава.”	<u>Надежда</u> – трайната вяра в достижимостта на първичните желания въпреки гнева и яростта, предизвикани от зависимостта	Да се научи да ходи, да поема твърди храни, да се свързва емоционално с хората, да разпознава майка си и като отделен цялостен обект
ранно детство – анален стадий 1,5 – 3 г.	Автономия/ Срам, съмнение	Родителите	“Аз съм това, което желая да бъда.”	<u>Воля</u> – твърдата решимост да се упражнява свободен избор въпреки неизбежните преживявания на срам, съмнение и известна ярост поради това, че си контролиран от другите	Да започне да възприема тялото си като една цялост, да се научи да контролира тялото си, телесното отделяне, учене на хигиена, да различава половете, да се свързва емоционално с повече хора, да говори

НОУ-ХАУ ЦЕНТЪР
ЗА АЛТЕРНАТИВНИ ГРИЖИ
ЗА ДЕЦА. НБУ

Address: 1142, Sofia; Han Krum 38A Str.

Phone: +359 2 403 20 30

E-mail: info@knowhowcentre.org

Web: www.knowhowcentre.nbu.bg

<p>възраст на играта – фалически и стадий</p> <p>3 – 5 г.</p>		<p>Семейството, връстниците</p>	<p>“Аз съм това, което мога да си представя.”</p>	<p><u>Цел</u> – способността да преследваш значими цели, ръководен от съвестта, а не парализиращото чувство на вина и страха от наказание</p>	<p>Да играе, учене на роли, първи забрани и правила, развитие на аз-образ, да поема риск и отговорност</p>
<p>Училища а възраст - латентен стадий</p> <p>6 –14 г.</p>	<p>Сръчност, прилежност, трудолюбие, успешност/малоценност</p>	<p>Училището, общността</p>	<p>“Аз съм това, което научавам.”</p>	<p><u>Компетентност</u> – свободното упражняване на сръчността и интелигентността при изпълнението на сериозни задачи</p>	<p>Да експериментира със сътрудничество и конкуренция, да установява връзки с връстници, нагласи към групи, независимост морал, да трупа целенасочено знания.</p>

НОУ-ХАУ ЦЕНТЪР
ЗА АЛТЕРНАТИВНИ ГРИЖИ
ЗА ДЕЦА. НБУ

Address: 1142, Sofia; Han Krum 38A Str.

Phone: +359 2 403 20 30

E-mail: info@knowhowcentre.org

Web: www.knowhowcentre.nbu.bg

<p>Юношество – генитален стадий 14 – 20 г.</p>	<p>Идентичност/дифузия, объркване на идентичността и ролите</p>	<p>Нацията</p>	<p>“Аз съм това, което се самоопределям.”</p>	<p><u>Вярност</u> – способността да се поддържа свободно приетата преданост въпреки неизбежните противоречия на ценностните системи</p>	<p>Да можеш да направиш от живота си разказ, да постигнеш лична независимост. Да определиш собствена система ценности, да свикнеш със собственото несъвършенство, да поемеш отговорност за личния жизнен план.</p>
<p>Ранна зрялост 20 – 35 г.</p>	<p>Интимност/изолация</p>	<p>Общността, нацията</p>	<p>“Ние сме това, което обичаме.”</p>	<p><u>Любов</u> – взаимност на предаността, по-силна от антагонизмите на разделителната функция</p>	<p>Създаване на собствено семейство – умения за обвързване и съжителство. Избор и начало на кариера.</p> <p>Намиране на сродна социална група – поемане на гражданска отговорност.</p>

НОУ-ХАУ ЦЕНТЪР
ЗА АЛТЕРНАТИВНИ ГРИЖИ
ЗА ДЕЦА. НБУ

Address: 1142, Sofia; Han Krum 38A Str.

Phone: +359 2 403 20 30

E-mail: info@knowhowcentre.org

Web: www.knowhowcentre.nbu.bg

<p>Зрялост- 35 – 65 г.</p>	<p>Генеративност, продуктивност, съзидание, творчество/ стагнация, застой</p>	<p>Светът, нацията общността</p>	<p>“Аз съм това, което създавам.”</p>	<p>Грижа – разширяващото се безпокойство и загриженост за това, което е било породено от любов, необходимост или случайност, благополучието на създаденото, създаващото се и това, което може да бъде създадено</p>	<p>Подпомагане на децата да поемат живота си сами, свързване със съпруга като с личност. Приспособяване към потребностите и нарастващата зависимост на остаряващите родители и към физиологичните изисквания на зрелостта. Периодична оценка на постигнатото. Установяване на жизнен стандарт.</p>
-------------------------------------	---	--	---------------------------------------	---	--

Address: 1142, Sofia; Han Krum 38A Str.

Phone: +359 2 403 20 30

E-mail: info@knowhowcentre.org

Web: www.knowhowcentre.nbu.bg

<p>Старост - 65 - ? г.</p>	<p>Интегри- тет/ Отвраще- ние, отчаяние</p>	<p>Вселе ната, нация та, общ- ност- та</p>	<p>“Аз съм това, което ме надживя- ва.”</p>	<p><u>Мъдрост</u> – безпристраст- ната и все пак активна ангажираност с живота пред лицето на смъртта</p>	<p>Приспособяване към намаляващата физическа сила и здраве, към различен икономически стандарт, към смъртта на брачния партньор и хората от собствената възрастова група. Постигане на удовлетворяваща представа за собствения живот.</p>
--	---	--	---	---	---

1. Младенческа възраст – основни са очите, ръцете и устата за опознаване на света. Най-важен човек, с когото се осъществява контакт, е майката. Детето общува чрез мимики – усмивка, поглед и т.н. – и усещания. От особено значение е избягването на ограничения в усещанията на детето – сензорна депривация. Това е предпоставка за развитие на нервните влакна. Ако детето е било отглеждано в условия на емоционална депривация – майката не е отвръщала на усмивката му с усмивка например – детето се затваря в себе си и проявява повишена агресивност към света, затруднява се овладяването на езика. Речта се ражда в лоното на положителната емоция. Психо-социалната криза е: да се довериш ли на този непознат свят или не? За да се развие базисно доверие към света е необходимо действията на майката спрямо детето да са предсказуеми, постоянни и уверени. Опасността от липса на това доверие е развиването на зависимост към хора и вещества в по-късните етапи от живота. Видимият резултат за развиване на доверие е спокойното състояние на детето, когато майката е извън неговото полезрение.
2. Ранно детство – детето започва да възприема тялото си като едно цяло. Системата, чрез която става това, е отделителната. Нужно е да се развие контрол над нейната

Address: 1142, Sofia; Han Krum 38A Str.

Phone: +359 2 403 20 30

E-mail: info@knowhowcentre.org

Web: www.knowhowcentre.nbu.bg

дейност. Това е периодът на “борбата за гърнето”. Дилемата е “да задържа или да пусна”. Това се вижда и в начинът, по който детето общува със света. Интересни са предметите, а не човекът, който стои зад тях. Често детето се обгражда с излишни предмети, които са “мои!”. Те се възприемат като част от собствената личност и отнемането им предизвиква гняв. Даването и поемането на предмети – така детето контактува с другите. Другите са майката и бащата. Костно-мускулната система укрепва и детето започва да ходи – първата независима крачка. Това е най-голямото постижение за възрастта и то определя кризата – автономия срещу срам, съмнение. Преведено на езика на детето означава – мога ли да ходя на собствените си крака или не. Срамът идва от усещането, че си видим, изложен на показ. Всяко действие на детето трябва да бъде забелязано и приемано с одобрение. Съмнението е, е усещането, че имаш лице и гръб – носиш нещо, което е добре да се види и нещо, което не се знае, дали е добре да се види. Детето започва да забелязва връстниците си, но общуването с тях е най-често, като взаимно се дразнят. То подчертава, че има други, които правят разни неща по-добре от него. В този период се крие опасността от това, детето да започне да се самоотрича. Последиците са една отрицателна идентичност – Аз-лошият: да рушиш от отчаяние, че не можеш да се свържеш с другите. Положителният край на периода се отбелязва с осъзнаване на себе си като източник на собствените действия. Появява се личното местоимение АЗ, когато детето говори за себе си.

3. Възраст на играта – основен интерес представлява собственият полов орган. Детето става прекалено дръзко и осмеляващо си същество. Получило своята свобода през предишния период, сега то започва да открива нейните предели – възможност и граници. Втурва се във всички сфери – пита, пипа, чупи и прочие. Всяко нещо става цел, която трябва да бъде достигната. Така детето развива увереност в собствените си сили. Играта прави разминаванията между “искам” и “мога” поносими за крехкото самоуважение на детето. Тя обединява реално и нереално и това, което ръката не може да достигне, въображението може да постигне. Това е възрастта на въображението – самоутвърждаване чрез прескачане на всякакви граници. Връстниците стават главни хора, с които се общува. Възрастният е важен, но нещо му липсва – просто не е дете. За да бъде харесан, приет и послушан, той трябва да носи в себе си нещо от приказките. Иначе на възрастният ще му бъде доста трудно да привлече детето към някаква съвместна дейност. Психосоциалната криза е инициатива срещу чувство на вина. Положителният изход е да развие в себе си

10

“This meeting was funded by the European Union’s Rights, Equality and Citizenship Programme (2014-2020).”

“The content of this product represents the views of the author only and is his/her sole responsibility.

The European Commission does not accept any responsibility for use that may be made of the information it contains.”

Address: 1142, Sofia; Han Krum 38A Str.

Phone: +359 2 403 20 30

E-mail: info@knowhowcentre.org

Web: www.knowhowcentre.nbu.bg

способност да поема инициатива, за рискува и да може да поема отговорността за своите действия. Ако се развие чувство на вина (ограничаване на действията, насаждане на мисълта, че си лош, неспособен и т.н. чрез обвинения от една ядосана на счупената ваза майка например), се наблюдава едно пасивно дете, което се не стреми към достижения, което е недоволено от себе си, защото мечтае за определени цели, но не прави опит да ги постигне. Детето става саморазрушително – самообвинява, самонаказва се. Положителният изход е дете, което е открило, на кой възрастен иска да прилича, но е независимо в действията си от него.

4. Училищен период – придобитата на предишния стадий степен на независимост – да си поставяш цели и да ги постигаш – тук се доразвива, като се отделят реално достижимите от въображаемите цели. Основна задача е натрупване на знания и самоопределение като знаещ и можещ индивид. Сферата на общуване рязко се разширява. Интерес представляват преди всичко предметите, инструментите, които навлизат с тези нови хора и с училището. Кризата е между възможността да усвоиш всички тези новости чрез прилежание и трудолюбие или да се почувстваш малоценен пред тяхната сложност и непостижимост. За да премине успешно детето през този стадий, за да не се загуби сред този нов голям и сложен свят, е необходима да се подчертава неговата индивидуалност, уникалност, да се зачита индивидуалният език, чрез който то общува със средата. Към края на периода е важно болезнените уроци, които то получава, да не са пред очите на другите. Да не се засрамва или поучава пред връстниците, особено пред тези от другия пол. Самоопределението е: “Аз съм това, което мога да правя, за да се справям със заобикалящия ме свят.”

Юношество – криза на идентичността. Индивидът трябва да обедини в едно цяло всички предишни нива на идентичност – доверие, свобода, мощ на въображението – самоутвърждаване с всички средства, усърдие – умение да различаваш реално постижимото от недостижимото, но като не губиш вяра, че и то е постижимо. Да изгради един мит за себе си – да обобщи миналото си, да каже кой е сега и да определи, какво ще прави в бъдеще.

Да се постигне идентичност означава човек да има реалистична представа за себе си – кой съм аз, какво мога, как ме възприемат околните. Идентичността се преживява като

Address: 1142, Sofia; Han Krum 38A Str.

Phone: +359 2 403 20 30

E-mail: info@knowhowcentre.org

Web: www.knowhowcentre.nbu.bg

уещане за добруване – че си у дома си, в собственото си тяло, че знаеш, къде отиваш и вътрешната убеденост, че очакваното признание от важните за теб хора ще бъде получено. Така личностите със силна идентичност признават свързаността си с другите - за тях свързването с другите не предизвиква страха, че ще се загубиш в другия – и своята уникалност. Промените и постиженията в този природен стремеж към търсене на собствената цялост, ценност и перспектива в живота представлява според Ерик Ериксън ядрото на процеса за личностно развитие, в което юношеството заема централна място. Именно в тази възраст (“криза на идентичността”) в процеса на пробване на различни роли, приемане и оспорване на съществуващите авторитетни гледни точки в културата юношата развива цялостен и верен образ за себе си и постига автономна позиция в обществото. Позитивното решение на конфликта е съзнателно самоопределение спрямо въпроса – кой бях, съм и ще бъда аз? – убеждението, че учи ефективни стъпки към достижимо бъдеще; че сам избира своята личност в рамките на социалната реалност; преживяване на себе си като неразделна цялост във времето, пространството и реалностите. Нездравословното решение е объркване, отбягване или преждевременно отговаряне на този въпрос. Положителният изход води до постигането на нова жизнена сила – вярност (способност да се запазва лоялност свободно и независимо от противоречията в ценностните системи). Тази промяна е необходима за развитието на толерантност при справянето с вътрешните и външните конфликти, предпазва от неблагоприятията и огорченията и примирява конфликтите и противоречията, които съпътстват жизнения път на човека в модерните общества.

5. Ранна зрялост – определяща е кризата интимност срещу изолация. Интимността е психо-социална зависимост. Включва сексуална близост, която не се свежда само до постигане на оргазъм. Включва още способността да напуснеш пределите на собствения Аз и да се отъждествиш с Аз-а на друг човек. Другият полюс е изолацията, поддържане на емоционална дистанция с другите, поради осъзнатия и не страх от това, да не се изгубиш в другия, както и поради опасението, че ако се разкриеш, другите ще открият, че няма какво да харесат в теб. Човек сякаш развива противоположни качества не тези, които е изтласкал – агресивно поведение се обяснява с добронамерена цел, например. Идеалът за тази възраст е съчетанието между любов и работа. Личността се оформя в обществото чрез своето професионално самоопределение.

Address: 1142, Sofia; Han Krum 38A Str.

Phone: +359 2 403 20 30

E-mail: info@knowhowcentre.org

Web: www.knowhowcentre.nbu.bg

6. Зрялост – самоутвърждаване преди всичко чрез професията. Човек започва да осъзнава своята относителност и крайност. Започва да допуска, че част от усилията са предназначени за следващото поколение. Развива се грижата за сътвореното като основна добродетел и сила за справяне. Кризата е около конфликта продуктивност срещу застой. Продуктивността е едновременно създаване и насочване на новото поколение. Застоят се характеризира чрез склонността да се възприемаш като единствен, неповторим и незаменим във всички сфери на живота; в това да виждаш причините за своите несполуки единствено и само във външните обстоятелства; да се превърнеш в глезено дете на самия себе си; в псевдоинтимност, която води до преживявания на скука и празнота. Важно е възприемането на партньорите в общуването като цялостни личности.
7. Старост – приемам ли своята личност такава, каквато сам я създадох или не? Успях ли да слея реално с идеално Аз? Това ли беше пътят, който трябваше и можех да извървя? Болезнени въпроси, чийто отговор често е инфаркт. Резултат от неприемането на “детронацията” в повечето сфери на живота. Остаряващите хора имат повишена потребност да общуват с другите. Често демонстрират недоволство от новото поколение като косвен израз на вътрешното неудовлетворение от себе си. И на страха от смъртта. Силата, която помага да се преодолее този страх и отчаянието, което той поражда, е мъдростта – осъзната духовна свобода – освободеност от страсти и амбиции; удовлетворение да наблюдаваш събития, в които самия ти не участваш; отдаване на индивидуални склонности, доколкото физическите сили позволяват. Това е възрастта, според Ериксън, на политическата активност, на грижата за бъдещето на цялото човечество. Пълното сливане на аз-а със света позволява на стария човек, независимо от неизбежната перспектива на смъртта, да посрещне края с вярата: “Моят живот си струваше!”

Заключение

Всяка социокултурна общност има за цел да изгради в по-голямата част от членовете си това, което Ерик Ериксън нарича “силно Его”, т.е. един център “достатъчно устойчив и гъвкав, за да примирява неизбежните противоречия в която и да е човешка организация”. В тази поредица от мисли се открива и тъжната истина, че в

Address: 1142, Sofia; Han Krum 38A Str.

Phone: +359 2 403 20 30

E-mail: info@knowhowcentre.org

Web: www.knowhowcentre.nbu.bg

всяка човешка система, основана на доминирането и изключването на своите индивиди, потиснатите и изключените “подсъзнателно приемат образа на злото, което са накарани на олицетворяват от тези, които ги доминират”. Всяка култура е загрижена да събере представите си, идеалите за света и човека в различни модели, които представят определен тип поведение. В тяхното предаване на децата е същността на процеса на обучение и възпитание. Колкото една култура разглежда детето като недоразвит възрастен, толкова повече детето ще бъде поставяно в ситуации на пряко или косвено насилие над неговата индивидуалност, за да може то да влезе в тези модели, в доминиращите традиционни определения за добро и лошо. В подобен тип култури насилието е негласно узаконено и механизмите за враждане в общността до голяма степен потушават гласа на собственото Аз, на емоции като гняв, обида, чувство за пренебрегнатост и пр.

НОУ-ХАУ ЦЕНТЪР
ЗА АЛТЕРНАТИВНИ ГРИЖИ
ЗА ДЕЦА. НБУ

Address: 1142, Sofia; Han Krum 38A Str.

Phone: +359 2 403 20 30

E-mail: info@knowhowcentre.org

Web: www.knowhowcentre.nbu.bg

Игрови техники, които могат да се използват при обучение на специалисти и при групова работа с младежите

Материалът дава идеи за игрови техники, които могат да се използват в различни етапи от груповата учебителна работа.

Игри за запознаване

Любим герой от литературно произведение

Всеки участник пише на картон своя любим литературен герой. След това всички избират по един от написаните имена на герои (този, който им харесва най-много) и така се групират по двойки, тройки в зависимост от предпочитанията си. Споделят в голяма група защо са направили избора, какви са качествата на двамата герои – своя и избрания, които харесват.

Вълшебната торба

Водещият приканва участниците да оставят в торбата един свой предмет, който винаги носят със себе си. Всеки изтегля предмет и измисля разказ за предмета и човека, на когото може би принадлежи този предмет (без да споделя имена). Накрая притежателите на вещите се представят и споделят как им е харесала историята.

Запознанство

Водещият задава на участниците да се представят с три свои характеристики: 1. Едно мое положително качество; 2. Едно мое негативно качество (нещо, което не си одобрявам); 3. Нещо интересно за мен (хоби, интереси, занимания през свободното време или каквото участникът желае да сподели с голямата група).

Сподели мечта

Участниците се разделят по двойки. Задачата е за 5 минути да поговорят помежду си и да се представят и да споделят своя мечта, независимо от каква област в каква насока.

Address: 1142, Sofia; Han Krum 38A Str.

Phone: +359 2 403 20 30

E-mail: info@knowhowcentre.org

Web: www.knowhowcentre.nbu.bg

След това всеки представя партньора си – как се казва, къде учи/работи, в каква роля е на това обучение, за какво мечтае.

Познай кой е на снимката

Участниците се молят да донесат своя снимка от детството (предварително това се договаря). Играта се провежда като всеки избира произволна снимка и се опитва да разкаже за детето на снимката, първо за момента, когато снимката е направена и след това за бъдещето (настоящия момент), напр. какъв човек е станало това дете, какво обича да прави, какво не обича, какво работи, какви интереси има и пр. Накрая, се прави опит да се познае човека. Той споделя дали е вярно това, което е направено като предположение.

Игри за раздвижване

Принцове, принцеси, слуги и коне

Участниците се разделят на четири групи и играят една от четирите роли. Всеки път, когато се спомене името на техния герой те изпълняват следните неща: принцовете се покланят, принцесите правят реверанс, слугите свалят шапка, а конете цвелят. Обучителят разказва все по-забързано, а участниците трябва да изпълняват своите задачи все по-концентрирано.

Месене на хляб

Участниците се подреждат един срещу друг. Всяка двойка демонстрира с движение действие от правенето на хляб. Прави се последователно и все по-бързо.

Да се раздвижим

Участниците са разделени по двойки. Единият е седнал на стол, а другият е прав като пази седналият да не стане. Водещият само с поглед посочва някои от участниците, седнали на столовете, които трябва да стане бързо. Ако този, който е прав, не успее да го хване навреме, губи и застава на мястото на водещия.

Разходка на доверието

Участниците са разделени по двойки, единият е със затворени очи. Човекът с отворени очи води слепеца, като в началото може да го придържа. Водещият определя маршрута

Address: 1142, Sofia; Han Krum 38A Str.

Phone: +359 2 403 20 30

E-mail: info@knowhowcentre.org

Web: www.knowhowcentre.nbu.bg

и казва кога да се спре придържането. Двойките си разменят ролите на водещ и слепец. Споделят в голяма група, в коя роля им е по-лесно, по-трудно.

(В ролята на помагачи сме в ситуацията да водим, родителите са водени от нас, доверяват ни се...или не ни се доверяват...).

Пясъчна буря

Всички застават в кръг. Водещият започва и „изпраща” едно движение надясно; това движение пътува по кръга назад до водещия, който след това изпраща ново движение. Всеки изпълнява предходното движение, докато до него не пристигне новото. Движенията, които водещият изпраща в кръга, са: 1. кръгово разтриване на дланите; 2. щракане с пръсти; 3. пляскане с ръце; 4. едновременно пляскане с ръце и тупкане с крака; 5. триене на дланите; 6. хващане на човека отдясно за ръката в тишина и спускане на ръката покрай тялото. С лек поклон: Благодаря на всички и довиждане!

Развален телефон

Участниците са седнали. Първият участник казва дума на ухото на втория, вторият я казва на третия и така до края. Последният казва думата, която е чул. Сравнява се с тази, която е казал първият участник. Може да се направи няколко пъти.

Двама са малко, трима са много

В стаята са поставени столове с един по малко от колкото са участниците. Всички участници се движат и при даден сигнал се казва да седнат на стол. Участникът, останал без място – отпада. На следващия етап столовете са с един по-малко и така докато не остане един победител.

Игри за екипно взаимодействие

Заедно

Участниците застават в кръг. Между всеки от обучаемите има пръчица/молив поставена между показалците. Водещият дава инструкции на участниците: вдигнете ръцете бавно нагоре, свалете надолу, клякане, движение в ляво, движение на дясно. Целта е пръчиците между участниците да не паднат и да не се разваля образуването от тях кръг.

Сляпа подкрепа

Address: 1142, Sofia; Han Krum 38A Str.

Phone: +359 2 403 20 30

E-mail: info@knowhowcentre.org

Web: www.knowhowcentre.nbu.bg

Участниците се разделят по двойки. Единият завързва очите си с кърпа (влиза в ролята на сляп човек), другият подава ръката си за да го хване "слепия" под ръка и започва да го води по трасе с предварително подготвени препятствия. Вървейки, водачът обяснява какво е препятствието и как ще се преодолее. Например: "Пред нас има кошче за боклук, ще го заобиколим от дясно, сега вървим напред, пред нас няма препятствия, сега ще завием на дясно за да стигнем до прозореца, ето го прозореца, протегни ръце напред за да го докоснеш и т.н.". После партньорите си сменят местата. В края на играта питаме за усещането да не виждаш и да разчиташ друг да върши нещата вместо теб, но с твоето тяло. Пренасяме изводите към децата с проблеми.

Игра „Абигейл“

Участниците се разделят на групи. Прочита се историята. Задачата на групите е да оценят поведението на героите в скала от 0 до 4, като 0 е най-зле, а 4 – най-добре.

Абигейл обича Том, който живее от другата страна на реката. Наводнение унищожава всички мостове по реката. Останала е само лодката на Синбад. Абигейл моли Синбад, да я преведе през реката. Синбад приема, но при условие, че преди това Абигейл преспи с него. Абигейл не знае какво да прави и отива да търси съвет от майка си. Майка ѝ казва, че това е решение на Абигейл и тя не иска да ѝ се намесва. Абигейл преспива със Синбад, който след това я прекарва през реката. Когато най-сетне намира Том, Абигейл му разказва за случилото се. Том я отблъсква. Недалеч от къщата на Том, Абигейл среща най-добрия му приятел – Джон и му разказва всичко. Джон удря Том, заради начина, по който е постъпил с Абигейл и си тръгва с нея.

Представяне и обсъждане в голяма група. Въпроси за обсъждане с цялата група: · Как оценихте поведението на героите? · Кое беше определящото при оценяването? · Успяхте ли да достигнете до един общ списък? · Какво беше най-трудно?

Игра „Да нарисуваме обща картина – превозно средство“

Цел на играта е повишаване чувствителността към общуването в групата и работа в екип. Всички участници рисуват обща картина – превозно средство, което олицетворява тяхната обща работа. Всеки от участниците рисува детайл от картината, който отразява собственото виждане за ролята си в групата. След приключване на рисунката всеки може да сподели как се чувства и как е свързал детайла, който е нарисувал със специалността си и мястото си в групата.

Address: 1142, Sofia; Han Krum 38A Str.

Phone: +359 2 403 20 30

E-mail: info@knowhowcentre.org

Web: www.knowhowcentre.nbu.bg

Други игри

Игра за особеностите на предаването на информация

Участниците трябва да затворят очи и да откъснат крайчетата на бял лист, който сгъват по инструкция на водещия. След като отворят очи се оказва, че всеки лист изглежда по различен начин. Играта може да се направи и с рисуване. Водещият направлява с глас – „нарисувайте линия в дясно, после в ляво, после нагоре и т.н., като в същото време рисува на лист хартия фигура – квадрат или къщичка. Участниците рисуват с гръб към него, без да виждат. След това се разглеждат рисунките на всички и се дискутира.

Игра „Моето дете“

Участниците затварят очи и си представят своето дете. В ситуация, в която те не могат да се грижат за него, какви биха би ли техните представи за мястото, начина на грижа към детето и отношението към тях? Споделят опит.

Портрет на моята работа като родител и професионалист

Всеки си записва - Какво ми харесва в това, което правя/работя по отношение на детето? Как мислиш, че детето/децата виждат твоята работа? Какво мислят колегите ти за твоята работа? – след това в малки групи обсъждат.

Игра „Спаси яйцето“

Участниците се разделят на групи. Всяка група получава по едно яйце, както и достъп до материали, за да го опакова. Задача – да се опакова яйцето, така че при хвърляне от високо, от балкон на 1 ет. например да не се счупи.

Барометър на настроението

Помолете участниците да поставят цветно листче на начертани на флипчарт концентрични кръгове с оценки от 1 до 6, за да отговорят на въпроса как са и как се чувстват където 6 е най-зле, а 1 отлично.

Верига от думи

Първият участник казва дума, а следващият продължава с друга дума, която започва с последната буква от предходната и така докато се изредят всички участници или докато решите, че са се забавлявали достатъчно.

Address: 1142, Sofia; Han Krum 38A Str.

Phone: +359 2 403 20 30

E-mail: info@knowhowcentre.org

Web: www.knowhowcentre.nbu.bg

Игра по групи с фотоси

На всеки фотос има картина, част от която е закрыта. Без да я виждат цялата участниците отговарят на въпросите: Какво виждат? Какво правят хората? Кои са участниците? След това се представят в голяма група. Откриват се закрытите части. Дискусия относно наблюдението.

Умението да слушаш

Двама доброволци излизат от помещението, докато останалите се договорят какво ще правят като “слушатели”. Тъй като участниците вече се познават, те могат да предложат “доброволци”, за които смятат, че ще бъдат добри в тази роля. Ако никой не желае да бъде доброволец, обучителите поемат ролята. Всички трябва да бъдат предупредени, че се касае за дейност, а не за игра, тъй че да не се отпускат и да се придържат към упътването.

I. вариант: След като обучителят обясни на слушателите какво ще правят в първия вариант на дейността, доброволецът-разказвач влиза, сядат и обучителят го моли да разкаже колко забавно е прекарал уикенда със семейството си или нещо друго интересно. Слушателите, всеки по свой начин, проявяват незаинтересованост и липса на внимание към това, което доброволецът-разказвач говори (гледат в друга посока, чистят си ноктите, прозяват се, покашляват, тананикат си, гледат си часовника, озъртат се насам-натам, стават, говорят си със съседа и др.). След няколко минути играта се прекратява и всички с ръкопляскане благодарят на разказвача за положеното усилие.

II. вариант: Обучителят обяснява на слушателите какво трябва да правят и влиза вторият доброволец. Водещият го моли да сподели някой от своите проблеми. Слушателите го прекъсват – питат го “защо?”; някои го съветват какво би трябвало да направи, други го критикуват – какво не е трябвало да прави; на трети проблемът им изглежда несериозен, четвърти го омаловажават; пети дават лоши прогнози; има и такива, които обръщат разговора към себе си (при мен стана още по-лошо, аз пък направих...). Накратко, разказвачът не получава възможност да сподели какво го мъчи. След няколко минути играта се прекратява и всички с ръкопляскане благодарят на разказвача за положеното усилие.

Водещият слага плакат със следващата таблица или пък я рисува върху флипчарта.

Ситуация А / Ситуация Б

НОУ-ХАУ ЦЕНТЪР
ЗА АЛТЕРНАТИВНИ ГРИЖИ
ЗА ДЕЦА. НБУ

Address: 1142, Sofia; Han Krum 38A Str.

Phone: +359 2 403 20 30

E-mail: info@knowhowcentre.org

Web: www.knowhowcentre.nbu.bg

Поведение на слушателите

Как се чувства говорещият?

Какво отношение е това?

Накрая водещият обобщава кои са полезните умения за активно слушане.

Address: 1142, Sofia; Han Krum 38A Str.

Phone: +359 2 403 20 30

E-mail: info@knowhowcentre.org

Web: www.knowhowcentre.nbu.bg

Психологически особености и насоки за професионална работа с младежи, преживели насилие и загуби

Проблеми на идентификацията

Много чест въпрос, който хората, работещи с деца и хора, преживели множество загуби и насилие, си задават, е: това истина ли е? Тъй като помагащите пречупват разказа на човека през своя собствен опит, те може да започнат с недоверие да се питат: може ли тази история наистина да е истина, като се има предвид, че оцелелият разказва такива екстремни преживявания в детайли или по един равен, неемоционален и дистанциран начин или с прекомерна драма. Всъщност слушането на историите на оцелелите и съпричастността към болката, която е причинена на този човек, означава да се стигне до шокиращото осъзнаване на това, което човешките същества са способни да вършат при определени условия. С няколко прости думи, войната, negliжирането, системното насилие са "нещо, което е прекалено много": твърде много наказание, твърде много болка, прекалено пренебрежение. Докато се опитват да помогнат на тези младежи, доставчиците на услуги може да се окаже, че действат като съдии, осъждайки като прекалени преживяванията, за които слушат. Подходящото етикетирание на преживяното, изразяване с думи на преживяването е от решаващо значение, тъй като то позволява да се предвидят подходящи интервенции и да се валидизира опитът на въпросния оцелял. Вярвайки, че това, което слушате със сигурност е "прекалено много", за да може някой да мине през него, може да има съществени последици за всички заинтересовани, тъй като се отразява на ефективната оценка на краткосрочните и дългосрочните нужди.

Развенчаването на мита за добрите и лошите

Една голяма част от младежите бежанци и от децата, настанени в услуги, са преживели насилие върху себе си – изоставяне, физическо, емоционално и/или сексуално насилие, системен тормоз. Често са предавани и ограбвани от хора, на които са вярвали или са

Address: 1142, Sofia; Han Krum 38A Str.

Phone: +359 2 403 20 30

E-mail: info@knowhowcentre.org

Web: www.knowhowcentre.nbu.bg

„заплатили“ оцеляването си с изтърпяване на целенасочено системно насилие или злоупотреба (напр. склоняване към проституция, побои и пр.).

Взаимодействието с оцелелите от война, мъчения и системно насилие предизвиква определени защитни механизми у работещите с тях срещу болезнено осъзнаване на огромното страдание. Един от начините да се защитим е да опростим или омаловажим целия процес и напр. да възприемаме участващите с тези ситуации като само добри и само лоши.

Осъзнаването на това опростяване като защита пред преживнатата болка е важно, за да могат доставчиците на услуги, които влизат в контакт с децата и младежите, преживели насилие, да се опитат да разберат техните преживявания и разкази и да им помогнат да изградят своя собствена сила за оцеляване.

Какво е специфичното при хора, преживяли силни травми?

Думата "счупен" се използва от насилниците, за да опише състоянието, до което мъченията трябва да доведат жертвата. Но същата дума се използва и от оцелелите, за да се опише как те се чувстват засегнати от насилието, особено дългосрочните последици от тази "биографична фрактура" на индивида. Преживелите системно насилие винаги ще виждат този опит като критична точка. Животът ще бъде описван като "преди" или "след това". Биографията на индивида ще се възприема като „счупена“ в този момент. Твърдения като "Аз вече не съм това, което съм бил" или "Изглежда, че не мога да открия себе си вече" обикновено се чуват дори години след събитието.

При работа с деца/младежи в институции, които имат предизвикателно поведение, често се открива също едно критично събитие, което ги е променило изцяло, научило, като травмата от това събитие съзнателно или не определя непредсказуемото предизвикателно поведение.

Това, което липсва, е чувство за цел и посока, вътрешна и успокояваща основа на доверие и увереност в определена идентичност или чувство за себе си. Само бавен, постепен процес на изцеление и възстановяване, който обикновено трае години, ще доведе до повторно цялостно изграждане на живота на оцелелия. Скърбенето при

23

"This meeting was funded by the European Union's Rights, Equality and Citizenship Programme (2014-2020)."

"The content of this product represents the views of the author only and is his/her sole responsibility."

The European Commission does not accept any responsibility for use that may be made of the information it contains."

Address: 1142, Sofia; Han Krum 38A Str.

Phone: +359 2 403 20 30

E-mail: info@knowhowcentre.org

Web: www.knowhowcentre.nbu.bg

"нормални" загуби, като например смъртта на близък човек, обикновено се разглежда като последователен, поетапен процес, част от колективен опит, който спонтанно изчезва след разумен период от време.

В сравнение с "нормалните" загуби, масивните или екстремните загуби, свързани с война, системно насилие и пр., означават, че индивидът може би ще преживее "необичаен" процес на възстановяване. Жертвите са дълбоко засегнати и може да не са в състояние да намерят социално приемлив начин за справяне с травмата. В резултат на това могат да се случат вариации или изкривявания на нормалния процес на скръб и не е задължително да се очаква обичайната самостоятелна тенденция към спонтанно разрешаване.

Какви фактори повлияват възстановяването?

Като се има предвид, че това са "крайни" ситуации; всички, които са преживели това, са податливи към различни краткосрочни и дългосрочни последици. Съществуват обаче фактори, които увеличават уязвимостта спрямо дългосрочни последици и други, които подпомагат устояването. Тези фактори включват индивидуални характеристики като възраст, пол, личност, психиатрична история, образование, заетост, социална мрежа и т.н. Други фактори са свързани със самия травмиращ процес: вида, степента и обстоятелствата, при които се е извършвало насилието.

Също така от решаващо значение е политическата, социално-културна и икономическа среда, в която се е състояло насилието, както и характеристиките на новата приемаща общност, в която оцелелите са се преселили. Например, приемат ли се бежанците, има ли възможности за повторно вливане в местното общество, оцелелите третират ли се хуманно, до каква степен все още съществуват преследвания и т.н.? Само задълбочена оценка на тези фактори ще даде възможност на членовете на общността да бъдат включени в процеса на реинтеграция в обществото.

Кога болката се превръща в болест?

Address: 1142, Sofia; Han Krum 38A Str.

Phone: +359 2 403 20 30

E-mail: info@knowhowcentre.org

Web: www.knowhowcentre.nbu.bg

В резултат на комбинация от фактори, описани по-горе, някои оцелели се разболяват и имат психиатрични оплаквания. Някои деца развиват т.нар. психотична криза – загубват връзка с реалността и имат нужда от спешна психиатрична помощ¹.

Как да разберем кога тъгуването, причинено от големите и неочаквани загуби, се превръща болест?

Когато:

- то продължава твърде дълго,
- интензивността бъде по-голяма от очакваното,
- или бъде придружено от други симптоми (депресивност, безсъние, неспособност да се адаптира и функционира, раздразнителност, ретроспекции, постоянно безпокойство).

Ако на оцелелия е предложено съпричастно, без осъждане разбиране, което позволява "вентилация" на натрупаните преживявания и въпреки това симптомите продължават да се проявяват след разумен период от време, тогава той / тя трябва да бъде пренасочен към професионалист (психиатър, психолог) за оценка.

Обичайните диагнози са посттравматично стресово разстройство (PTSD), депресия и нарушения в адаптацията. Често се откриват и други съпътстващи разстройства. Процесът на възстановяване ще е дълъг.

Важно е терапевтиращите да са сензитивни към специалните нужди на оцелелите в терапевтичния процес. Важно е да се отбележи, че независимо от това, че терапевтът и оцелелият не са от една и съща култура, не изключва терапевтът да е способен да „разбере“ през какво е минал оцелелият.

Особено важно е да се говори с младежа на общ език (независимо, дали е родният език на младежа или друг) и по възможност без преводач.

¹ Повече информация за подобни кризи и справянето с тях може да намерите в уебинар по тази тема - <https://childprotectionhub.adobeconnect.com/py7msvm2xudp/>

Address: 1142, Sofia; Han Krum 38A Str.

Phone: +359 2 403 20 30

E-mail: info@knowhowcentre.org

Web: www.knowhowcentre.nbu.bg

Кога започват „добрите неща“?

Успешното справяне с травмата на оцелелия започва с приемане на специфичните му аспекти като личност. Това включва оценка на всички гореизброени фактори, независимо колко време е минало от травмиращото събитие. Справянето също така зависи и от наличието на подкрепяща мрежа от предоставящи услуги, сензитивни към потребностите на младежа. Пълната реинтеграция е строго индивидуален процес. Оцелели, които са родители, биха вярвали, че добри неща отново ще започнат за техните деца, тъй като следващото поколение често се възприема като логичен източник на награда и постижение. Някои от тях може да чувстват, че имат право да искат това, което им е било отнето да бъде дадено на техните деца. Тези деца, натоварени с подобни очаквания и натиск, са в риск от дългосрочни психологически проблеми.

Какво трябва да се избягва:

1. Бъдете внимателни, когато правите предположения или прилагате личен опит или съпротиви. Бъдете готови да проверите своите предположения и представи за "специалното" събитие. Имайте предвид, че опростяването или опитът за омаловажаване на преживяванията на младежа може да са следствие от Вашата собствена защита срещу неприятни емоции като страх, паника, тревога, безпомощност, ужас. Това ще е защита пред откриването на феномена „насилие, война“ с преживявания, които за този феномен са норма, а не изключение.
2. Не приемайте, че младежът е напълно възстановен, само защото функционира добре и няма специални проблеми. А всъщност процесът на реинтеграция отслабва и угасва. Флукутиращата (променяща се) природа на процеса позволява на младежа да достигне адаптация и способност да функционира добре в дадени области, докато едновременно с това оставя други аспекти недокоснати.
3. Не прилагайте натиск нещата да стават по-бързо, не прибързвайте със заключения и не предоставяйте повече помощ отколкото е строго необходима. Бъдете достъпни чрез емпатично разбиране и на време, като Вашата достъпност ще бъде оценена с благодарност.

Address: 1142, Sofia; Han Krum 38A Str.

Phone: +359 2 403 20 30

E-mail: info@knowhowcentre.org

Web: www.knowhowcentre.nbu.bg

4. Не смятайте, че потребностите на човек, преживял насилие, изтезание, война, се различават много от потребностите на всеки друг човек. Въпреки това идентифицирайте специфичните нужди, които произхождат от екстремната ситуация, през която този човек е минал, както и потребностите, свързани с това да си бежанец в една друга, непозната страна (Berdichevsky).

НОУ-ХАУ ЦЕНТЪР
ЗА АЛТЕРНАТИВНИ ГРИЖИ
ЗА ДЕЦА. НБУ

Address: 1142, Sofia; Han Krum 38A Str.

Phone: +359 2 403 20 30

E-mail: info@knowhowcentre.org

Web: www.knowhowcentre.nbu.bg

Непридружени деца и лица

(българското законодателство и нормативни актове)

За непридружените деца и лица е от критично значение познаването на българското законодателство и нормативни актове, както и услугите, които са свързани с тяхното придобиване на статут и интегриране в България.

Непридружени деца

В българското законодателство непридружен е този малолетен или непълнолетен чужденец, който се намира на територията на Република България и не е придружен от свой родител или друг пълнолетен човек, който отговаря за него по силата на закон или обичай (Закон за убежището и бежанците - ЗУБ).

Съгласно ЗУБ, непридружените малолетни или непълнолетни чужденци се настаняват, до навършване на пълнолетие, в:

- семейство на роднини или при близки, приемно семейство, социална услуга (резидентен тип) или в специализирана институция, при условията и по реда на Закона за закрила на детето;
- други места за настаняване със специални условия за малолетни и непълнолетни хора.

При определяне на мястото на настаняване на непридружен малолетен или непълнолетен, се взема предвид мнението му. Доколкото е възможно, братята и сестрите се настаняват заедно, като се взема предвид най-добрият интерес на детето.

Съгласно ЗУБ, на непридружен малолетен или непълнолетен чужденец, търсещ или получил международна закрила, който е на територията на Република България, се назначава представител от общинската администрация, определен от кмета на общината или от оправомощено от него длъжностно лице.

Представителят на малолетния или непълнолетния чужденец, търсещ или получил международна закрила, има следните правомощия в производствата по този закон, които са в сила до навършване пълнолетието на детето или младежа:

- да се грижи за правните му интереси в производствата по предоставяне на международна закрила до тяхното приключване с влязло в сила решение;

Address: 1142, Sofia; Han Krum 38A Str.

Phone: +359 2 403 20 30

E-mail: info@knowhowcentre.org

Web: www.knowhowcentre.nbu.bg

- да го представлява пред всички административни органи, в т.ч. социални, здравни, образователни и други институции в Република България, с оглед защита на най-добрия интерес на детето;
- да изпълнява ролята на процесуален представител във всички производства пред административните органи;
- да предприема действия за осигуряване на правна помощ.

Включване в пазара на труда

Според Европейската законова рамка, членовете на ЕС трябва да предоставят достъп до пазара на труда на хора, търсещи закрила, не по-късно от 9 месеца от датата, когато са подали молба за закрила. В България този срок в момента е 3 месеца. Хората, получили международна закрила, имат неограничен достъп до пазара на труда, както и право на професионална подкрепа, като професионално обучение.

Ако получилият международна закрила е сключил споразумение за интеграция, съгласно **Наредбата за условията и реда за сключване, изпълнение и прекратяване на споразумението за интеграция на чужденците с предоставено убежище или международна закрила** от 2017 година, достъпът до заетост включва: информирание и консултиране за свободни работни места; съдействие за осигуряване на заетост при работодател или за самостоятелна заетост; включване в политиките по заетостта, включително за навършилите 16-годишна възраст, при условия и по ред, предвидени в трудовото законодателство, с оглед на тяхната специална закрила; със споразумението за интеграция получилият закрила се задължава: да приеме предложената му подходяща работа и/или включване в програми и мерки за заетост и обучение на възрастни, както и в програми и проекти с интеграционна насоченост.

Възможности за професионално обучение

Човек, получил закрила в България, трябва да има регистрация в Бюрото по труда, за да може да бъде записан в професионално обучение, както и минимум завършен 4-и клас (за професии от 1-ва степен). Без документ, удостоверяващ съответното завършено образователно равнище, хората, получили закрила, не могат да бъдат включени в професионални обучения, организирани от Бюрото по труда.

Социално подпомагане и социални услуги

Хората, получили статут на бежанец или хуманитарен статут имат право на социално подпомагане (съгласно Закона за социално подпомагане), когато кандидатстват в съответната дирекция „Социално подпомагане“ (ДСП) по настоящ адрес.

I. Видове социално подпомагане

29

“This meeting was funded by the European Union’s Rights, Equality and Citizenship Programme (2014-2020).”

“The content of this product represents the views of the author only and is his/her sole responsibility.

The European Commission does not accept any responsibility for use that may be made of the information it contains.”

НОУ-ХАУ ЦЕНТЪР
ЗА АЛТЕРНАТИВНИ ГРИЖИ
ЗА ДЕЦА. НБУ

Address: 1142, Sofia; Han Krum 38A Str.

Phone: +359 2 403 20 30

E-mail: info@knowhowcentre.org

Web: www.knowhowcentre.nbu.bg

1. *Месечна, еднократна или целева социална помощ*

Социални помощи се опускат след подадени документи по образец от пълнолетен човек по настоящ адрес до ДСП. В срок до 20 дни от подаването им социален работник извършва социална анкета и изготвя доклад. Социалната анкета се провежда в дома на човека с предоставен бежански или хуманитарен статут или семейството му по настоящ адрес.

2. *Социални услуги в общността от резидентен тип*

Хората, получили международна закрила, имат право на достъп до социални услуги в общността от резидентен тип, като център за настаняване от семеен тип, център за временно настаняване, кризисен център, преходно жилище, защитено жилище, наблюдавано жилище и приют.

За да се ползва от тези услуги, човекът с бежански или хуманитарен статут, трябва да подаде молба за настаняване до ДСП по настоящ адрес. След подаване на молба, се прави социална оценка на потребностите на човека и изготвя доклад-предложение за настаняване, който се изпраща на ДСП, на чиято територия се намира резидентната услуга. Съответно, тази ДСП издава заповед за настаняване.

3. *Семейни помощи*

Тази помощ се предоставя като парична сума и/или под формата на социални инвестиции на семействата, чиито доход на член от семейството е по-нисък или равен от определена сума, посочена в нормативните документи.

За деца, които живеят постоянно в страната и не са настанени за отглеждане на пълна държавна издръжка в специализирана институция, се изплаща всеки месец до завършване на средно образование, но не повече от 20-годишна възраст.

Семейни помощи се отпускат от ДСП по настоящ адрес въз основа на необходимите документи.

Важно! Достъпът до семейни помощи на хора, получили международна закрила в България е затруднен, тъй като в Закона за семейни помощи за деца не са изрично упоменати. За да бъде преодолян този проблем, най-добре е човекът, който кандидатства за семейни помощи, да бъде придружаван от социален работник, а при отказ, социалният работник може да обжалва решението или да се свърже с правозащитна организация за правна помощ.

II. Достъп до социално подпомагане и сключване на споразумение за интеграция с общината

Според Наредбата за споразумението за интеграция на чужденците от 2017 г., при подписването на такова споразумение между получилия международна закрила и кмета на общината, където иска да живее, се предоставя подкрепа, чрез: организиране разработването на индивидуален интеграционен план за дете-член на семейството, съвместно с дирекция

30

"This meeting was funded by the European Union's Rights, Equality and Citizenship Programme (2014-2020)."

"The content of this product represents the views of the author only and is his/her sole responsibility."

The European Commission does not accept any responsibility for use that may be made of the information it contains."

НОВ-ХАУ ЦЕНТЪР
ЗА АЛТЕРНАТИВНИ ГРИЖИ
ЗА ДЕЦА. НБУ

Address: 1142, Sofia; Han Krum 38A Str.

Phone: +359 2 403 20 30

E-mail: info@knowhowcentre.org

Web: www.knowhowcentre.nbu.bg

„Социално подпомагане“ и законния представител на детето; насочване към дирекция „Социално подпомагане“, при необходимост.

Министерство на труда и социалната политика, чрез АСП, при условията за българските граждани, осигурява достъп до: социални услуги; социални помощи; програми и мерки за закрила на децата.

Достъпът до социално подпомагане включва предоставяне на: месечни социални помощи; еднократна помощ за издаване на лична карта; помощ за отопление; социални услуги; еднократни помощи за инцидентно възникнали здравни, образователни, комунално-битови и други жизненоважни потребности; осигуряване заплащането на оказаната болнична медицинска помощ в лечебните заведения на хората, които нямат доход и/или лично имущество; възможност за ползване на социална услуга „Център за временно настаняване“ в рамките на 3 месеца за календарна година; възможност за включване в програми и мерки за закрила на децата.

Образование и обучение за хора, търсеци и получили международна закрила

Съгласно Закона за убежището и бежанците, достъпът до образователната система за малолетните и непълнолетните, търсеци или получили международна закрила, не може да бъде отложен с повече от три месеца, считано от датата на подаване на молба за международна закрила. За записването на дете, настанено в конкретен център на Държавната агенция за бежанците, съдействат социалните работници от съответния център.

I. Предучилищно образование и подготовка

Съгласно Закона за предучилищно и училищно образование, на малолетните и непълнолетните деца и младежи, търсеци или получили международна закрила, по реда на Закона за убежището и бежанците, се осигурява безплатно образование и обучение в държавните и в общинските детски градини (подготвителна група на задължителното предучилищно образование) и училища в България, при условията и по реда за българските граждани.

II. Основно образование (в училище)

В началните класове от 1 до 4 клас децата, търсеци или получили международна закрила, се записват по възраст. В класовете от прогимназиалния или първия гимназиален етап е необходимо да се удостоверят придобити компетентности (знания по всички учебни предмети) за завършен предходен клас до края на учебната година. Ако ученикът, търсец или получил международна закрила, не може да удостовери компетентностите по всички учебни предмети за предходния клас до края на учебната година, той има право да бъде записан в следващ клас, при успешно завършено обучение от предходния клас, и да прехвърли за удостоверяване до 3 учебни предмета.

31

“This meeting was funded by the European Union’s Rights, Equality and Citizenship Programme (2014-2020).”

“The content of this product represents the views of the author only and is his/her sole responsibility. The European Commission does not accept any responsibility for use that may be made of the information it contains.”

Address: 1142, Sofia; Han Krum 38A Str.

Phone: +359 2 403 20 30

E-mail: info@knowhowcentre.org

Web: www.knowhowcentre.nbu.bg

III. Средно образование (в училище/гимназия)

За някои професии или профили, освен приемните изпити (матури) по български език и литература и по математика, се полага и изпит за проверка на способностите. Завършване на обучението във всички гимназии дава възможност за прием във висше училище (университет) или колеж.

След 12 клас учениците полагат 2 задължителни матури: по български език и литература и по математика, като по желание могат да изберат и трета. Резултатите от тези изпити са важни за приема в университет.

IV. Висше образование (в т.нар. висше училище, университет или колеж)

Висшето образование се разделя на няколко основни степени: *бакалавър, магистър и доктор по дадена специалност*. Приемът във висше училище, след завършване на гимназия, се прави на база на положени матури и определени критерии за прием за съответните специалности.

V. Вечерни училища

Друг вид училища са т.нар. вечерни училища, където се организира обучение за придобиване на основно и средно образование и/или на професионална квалификация за навършилите вече 16-годишна възраст. В редки случаи, и за навършилите 14-годишна възраст, които поради семейни или социални причини не могат да се обучават в дневна форма. Формата на обучение може да бъде самостоятелна, индивидуална или комбинирана. За учениците със специални образователни потребности е възможно да се направи и индивидуален учебен план.

VI. Достъп до образование и обучение и сключване на споразумение за интеграция с общината

Според Наредбата за споразумението за интеграция на чужденците от 2017 г., при подписването на такова споразумение между получилия международна закрила и кмета на общината, където иска да живее, се предоставя подкрепа, чрез: насочване към Регионалното управление на образованието, при необходимост; осигуряване и контролиране обхвата на подлежащите на задължително образование деца и ученици, в това число – малолетните и непълнолетните чужденци с предоставено убежище или международна закрила.

Министерство на образованието и науката определя реда за: обучение по български език на малолетни и непълнолетни; посещаване на подготвителни групи за предучилищно образование; посещаване на училище от малолетните и непълнолетните членове на семейството.

Според Наредбата за споразуменията за интеграция *достъпът до образование включва:* обучение на децата в предучилищно, основно и средно образование и осигуряване на равен

Address: 1142, Sofia; Han Krum 38A Str.

Phone: +359 2 403 20 30

E-mail: info@knowhowcentre.org

Web: www.knowhowcentre.nbu.bg

достъп до образование; осигуряване на професионално обучение и включване в политиките по учене през целия живот.

При подписано споразумение, задълженията на получилия международна закрила включват: да запише и да осигури посещаването на детска градина и държавно или общинско училище за деца, за които това е задължително; да се включи в обученията по български език.

Жилищно настаняване

I. Вписване в регистъра на населението

В регистъра на населението задължително се вписват: *всички български граждани; получените разрешение за дългосрочно или постоянно пребиваване, както и получените международна закрила.* Регистърът се поддържа в електронен вид и съдържа: *име; дата и място на раждане; пол; гражданство; и единен граждански номер (ЕГН).*

Името на дете, което не е български гражданин, но е родено в България, се вписва както е заявено от родителите му. Името на човек, който не е български гражданин и е роден извън България, се вписва както е изписано в националния му документ за самоличност или в документа за предоставен статут на пребиваване в България.

Всеки човек, който трябва да бъде вписан в регистъра на населението, трябва да заяви писмено своя постоянен и настоящ адрес. Отразяването на постоянния и настоящия адрес в регистъра на населението се нарича адресна регистрация.

II. Адресна регистрация

Адресната регистрация се извършва от общинската администрация. Това става след заявка от желаещия да бъде регистриран и при предоставяне на необходимите документи. Ако желаещият да бъде регистриран не е собственик на имота, той или тя трябва да предостави и писмено съгласие на собственика. За извършване на адресна регистрация на хора, настанени в държавни или общински жилища, се изисква или настанителна заповед, или договор за наем.

III. Постоянен адрес

Това е адресът в населеното място, което човек избира да бъде вписано в регистъра на населението, който трябва да бъде в България и да бъде само един. Той служи за кореспонденция с органите на държавната власт и на местното самоуправление, а също и за упражняване или ползване на законови права или услуги.

IV. Настоящ адрес

Това е адресът, на който човек живее. Може да бъде регистриран само един такъв адрес. Всеки човек е длъжен в срок от 30 дни да заяви промяната на настоящия си адрес. Не се допуска

НОУ-ХАУ ЦЕНТЪР
ЗА АЛТЕРНАТИВНИ ГРИЖИ
ЗА ДЕЦА. НБУ

Address: 1142, Sofia; Han Krum 38A Str.

Phone: +359 2 403 20 30

E-mail: info@knowhowcentre.org

Web: www.knowhowcentre.nbu.bg

регистриране на настоящ или постоянен адрес за повече от 4 месеца в хотел, мотел, почивен дом или друго място за подслон.

V. Общински жилища

При настаняване в общинско жилище, всяка община определя реда и условията за управление и разпореждане с жилището. Едно от основните условия, което трябва да бъде изпълнено за получаване на общинско жилище, е поне един член от семейството, което кандидатства, да е български гражданин. Поради тази причина, хора с хуманитарен или бежански статут нямат право на общински жилища.

Видове закрила, предоставяна на чужденци на територията на България

Всеки чужденец може да поиска предоставяне на закрила в Република България съгласно Закона за убежището и бежанците. Има 4 основни вида закрила, които се споменават в българското законодателство: *статут на бежанец, хуманитарен статут, временна закрила и убежище.*

Достъп до здравеопазване за хора, търсещи и получили международна закрила

I. Хора, търсещи международна закрила

Хората, които все още са в процедура, имат право на здравно осигуряване, достъпна медицинска помощ и безплатно ползване на медицинско обслужване като българските граждани (съгласно Закона за убежището и бежанците и Закона за здравното осигуряване).

Първичното медицинско обгрижване е задължение на Държавната агенция за бежанците (ДАБ) и се осъществява със съдействието и подкрепата на международни и местни неправителствени организации.

II. Хора, получили международна закрила (*статут на бежанец, хуманитарен статут, временна закрила*)

За да има право на здравни услуги, човекът, получил международна закрила, трябва да има издадена лична карта.

При издадена лична карта, хората, получили международна закрила, трябва да се обърнат към ДАБ. Там трябва да бъде изпратено копие на личната карта, което да послужи за издаването на писмо (служебна бележка) от страна на ДАБ до Националната агенция за приходите (НАП), с което се прехвърлят здравните осигуровки на човека от личен номер на чужденец (ЛНЧ) към единен граждански номер (ЕГН).

След това получилият международна закрила попълва Декларация №7 в поделение на НАП по адресна регистрация.

НОУ-ХАУ ЦЕНТЪР
ЗА АЛТЕРНАТИВНИ ГРИЖИ
ЗА ДЕЦА. НБУ

Address: 1142, Sofia; Han Krum 38A Str.

Phone: +359 2 403 20 30

E-mail: info@knowhowcentre.org

Web: www.knowhowcentre.nbu.bg

Важно! Ако не се направи тази процедура, системата на НАП може да отчете, че има несъществуващи задължения за плащане на здравни осигуровки за предходни години.

III. Здравни осигуровки

След изпълнение на гореописаната процедура, здравните осигуровки на хората, получили международна закрила, трябва да бъдат заплащани, за да се запази правото на всички здравни услуги.

Ако получилият международна закрила работи на трудов или граждански договор, здравните осигуровки се заплащат от работодателя и от заплатата на служителя.

Човек, получил международна закрила, който е безработен или е самоосигуряващ се, сам заплаща своите здравни осигуровки.

При неплатени здравни осигуровки за повече от общо 3 месеца, в системата на НАП човекът вече е с „прекъснати здравни права“, които се възстановяват след внасяне на неплатените суми. Ако човек е с „прекъснати здравни права“, трябва сам да поеме сумата на здравните услуги, които иска.

Проверка на здравните осигуровки може да се направи на сайта на НАП след въвеждане на ЕГН.

Важно! Има определени такси, като престой в болница на ден и преглед при личен лекар или зъболекар, които се доплащат, както и услугите, които не са покрити от Националната здравноосигурителна каса. За децата не се дължи такса за преглед при личен лекар, а за пенсионери таксата за преглед е 1 лв.

Човек с непрекъснати здравни осигуровки може да ползва спешна медицинска и дентална помощ докато е в друга държава от ЕС, ако има издадена Европейска здравноосигурителна карта (ЕЗОК). Издаването на картата е безплатно.

IV. Избор на личен лекар

Всеки здравноосигурен човек с платени здравни осигуровки трябва да си избере личен лекар. Това може да стане по време на процедурата за получаване на международна закрила или възможно най-скоро след нея. Личният лекар провежда профилактични прегледи, издава направления за лекари-специалисти, издава медицинско свидетелство за започване на работа и други. Ако човек вече има личен лекар и иска да избере нов, трябва да отиде при новия лекар само през юни и декември.

V. Достъп до здравеопазване и сключване на споразумение за интеграция с общината

Address: 1142, Sofia; Han Krum 38A Str.

Phone: +359 2 403 20 30

E-mail: info@knowhowcentre.org

Web: www.knowhowcentre.nbu.bg

Според Наредбата за споразумението за интеграция от 2017 г., при подписването на такова споразумение между човека, получил международна закрила, и кмета на общината, където иска да живее, се предоставя подкрепа, чрез: информиране за възможностите за избор на личен лекар на територията на общината; уведомяване на съответните Регионална здравна инспекция и Здравноосигурителна каса за сключените споразумения за интеграция.

Министерство на здравеопазването – чрез регионалните здравни инспекции, осигурява на човека, сключил споразумение за интеграция: информация относно реда за провеждане на задължителните имунизации и реимунизации – това важи докато човекът няма личен лекар; информация за профилактични прегледи и изследвания и съставянето на план за тяхното извършване; информация относно правото на достъп до здравни услуги по национални и регионални здравни програми; информация относно здравните изисквания за прием в детски градини и училища; извършването на противоепидемични мерки, при необходимост.

Права и задължения на чужденците, получили закрила

Всеки чужденец може да поиска предоставяне на закрила в Република България съгласно Закона за убежището и бежанците. Чужденците, търсещи или получили закрила в Република България, имат правата и задълженията по този закон и носят гражданска, административнонаказателна и наказателна отговорност при условията и по реда за българските граждани.

I. Чужденец, получил бежански статут, придобива правата и задълженията на български гражданин, с изключение на: правото да участва в избори за държавни и местни органи, в национални и местни референдуми, както и да участва в създаването и да членува в политически партии; да заема длъжности, за които със закон се изисква българско гражданство; да бъде военнослужещ; други ограничения, изрично предвидени със закон.

Чужденец с предоставен **статут на бежанец** може да придобие българско гражданство, при условията и по реда на Закона за българското гражданство. Той има право и да поиска да се събере със семейството си на територията на Република България. Разрешението за събиране на семейството се дава от председателя на Държавната агенция за бежанците.

II. Чужденец, получил хуманитарен статут, придобива правата и задълженията на чужденец с разрешено постоянно пребиваване. Той може да придобие българско гражданство, при условията и по реда на закона. Има право и да поиска да се събере със семейството си на територията на Република България. Разрешението за събиране на семейството се дава от председателя на Държавната агенция за бежанците.

III. Чужденец, получил убежище, придобива права и задължения като тези на човек с бежански статут. Той има право да поиска да се събере със семейството си на територията на

Address: 1142, Sofia; Han Krum 38A Str.

Phone: +359 2 403 20 30

E-mail: info@knowhowcentre.org

Web: www.knowhowcentre.nbu.bg

Република България. Разрешението за събиране на семейството се дава от председателя на Държавната агенция за бежанците.

IV. Чужденец, получил временна закрила, придобива следните права и задължения: да остане на територията на Република България; на труд и професионално обучение; на подходящо настаняване или на средства за настаняване, при необходимост; на социално подпомагане; на медицинска помощ при спешни състояния; свободно да се завръща в държавата си по произход; да получи правилата относно предоставената закрила на разбираем език; ако е от уязвима група, да получат необходимото медицинско или друго обслужване, при условията и по реда за българските граждани; ако подаде молба за международна закрила, не може да се ползва от правата на чужденец в производство за международна закрила; да се събере със семейството си: със съпруг/-а, и с ненавършили пълнолетие и невстъпили в брак деца, като семейството получава всички права на получилите временна закрила.

След прехвърляне на територията на друга държава членка на ЕС, чужденецът престава да се ползва от правото да остане на територията на България; от правото на труд и професионално обучение; на подходящо настаняване или на средства за настаняване, при необходимост, както и от правото на социално подпомагане.

Address: 1142, Sofia; Han Krum 38A Str.
Phone: +359 2 403 20 30
E-mail: info@knowhowcentre.org
Web: www.knowhowcentre.nbu.bg

Организации, които предоставят услуги за бежанци и непридружени лица в Европа

Информацията се предоставя на английски и български език за улеснение на непридружените деца и лица, както и на работещите с тях специалисти. Материалът може да се предостави директно на младежите.

<https://www.raptim.org/organizations-that-help-refugees/>

Your current situation requires you to flee your country within a matter of hours. You're just not safe in your own home. If you're lucky you had some time to pack a bag, but this might not be the case and you could be left with nothing. Fortunately, there are many organizations that help refugees.

Сегашната ви ситуация изисква от вас да избягате от страната ви в рамките на няколко часа. Вие просто не сте в безопасност в дома си. Ако имате късмет, ще имате време да си стегнете багажа, но това може и да не е така и не бихте могли да оставите нищо. За щастие има много организации, които помагат на бежанците.

<https://www.ecre.org/>

The European Council on Refugees and Exiles (ECRE) is a pan-European alliance of 95 NGOs protecting and advancing the rights of refugees, asylum seekers and displaced persons. Our mission is to promote the establishment of fair and humane European asylum policies and practices in accordance with international human rights law.

Европейският съвет за бежанците и изгнаниците (ECRE) е общоевропейски съюз от 95 НПО, които защитават и утвърждават правата на бежанците, търсещите убежище и разселените лица. Мисия му е да насърчава създаването на справедливи и хуманни европейски политики и практики в областта на убежището в съответствие с международното право в областта на правата на човека.

<http://www.asylumineurope.org/>

The Asylum Information Database (AIDA) is a database containing information on asylum procedures, reception conditions and detention across 23 countries. This includes 17 European Union (EU) Member States (Austria, Belgium, Bulgaria, Cyprus, Germany, Spain, France, Greece, Croatia, Hungary, Ireland, Italy, Malta, Netherlands, Poland, Portugal, Romania, Sweden, Slovenia, United Kingdom) and 3 non-EU countries (Switzerland, Serbia, Turkey).

Address: 1142, Sofia; Han Krum 38A Str.

Phone: +359 2 403 20 30

E-mail: info@knowhowcentre.org

Web: www.knowhowcentre.nbu.bg

Базата данни за информация относно убежището (AIDA) е база данни, съдържаща информация за процедурите за предоставяне на убежище, условията на приемане и задържането в 23 държави. Това включва 17 държави-членки на Европейския съюз (Австрия, Белгия, България, Кипър, Германия, Испания, Франция, Гърция, Хърватия, Унгария, Ирландия, Италия, Малта, Холандия, Полша, Португалия, Румъния, Великобритания) и 3 държави извън ЕС (Швейцария, Сърбия, Турция).

<http://www.asylumlawdatabase.eu/en>

The European Database of Asylum Law (EDAL) is an online database co-ordinated by the European Council on Refugees and Exiles (ECRE) and a compilation of summaries of refugee and asylum case law from the courts of 22 EU Member States, the Court of Justice of the European Union (CJEU) and the European Court of Human Rights (ECtHR). The summaries are published in English and in the relevant Member State's national language.

Европейската база данни за правото на убежище (EDAL) е онлайн база данни, координирана от Европейския съвет за бежанците и изгнаниците (ECRE), и е съставена от обобщения на съдебната практика за бежанците и убежището от съдилища на 22 държави-членки на ЕС, Правосъдието на Европейския съюз (ЕСПЧ) и Европейския съд по правата на човека (ЕСПЧ). Обобщенията се публикуват на английски език и на националния език на съответната държава-членка.

<https://www.ecre.org/our-work/elena/>

The European Legal Network on Asylum (ELENA) is a forum of legal practitioners who aim to promote the highest human rights standards for the treatment of refugees, asylum seekers and other persons in need of international protection in their daily individual counselling and advocacy work. The ELENA network extends across most European states and involves some 500 lawyers and legal counsellors.

Европейската мрежа за правна защита в областта на убежището (ELENA) е форум на практикуващите юристи, които имат за цел да насърчават най-високите стандарти за човешките права за третиране на бежанци, търсещи убежище и други лица, нуждаещи се от международна закрила, в ежедневната им индивидуална консултативна и застъпническа дейност. Мрежата ELENA се разпростира в повечето европейски държави и включва около 500 адвокати и правни съветници.

<https://www.ecre.org/project/no-longer-alone/>

The Advancing Reception Standards for Unaccompanied Children project overall goal was to contribute to the improvement of reception standards for unaccompanied children. It focused on different aspects of five reception models for unaccompanied children in EU Member States assessing good practice and sharing knowledge amongst key stakeholders.

39

"This meeting was funded by the European Union's Rights, Equality and Citizenship Programme (2014-2020)."

"The content of this product represents the views of the author only and is his/her sole responsibility."

The European Commission does not accept any responsibility for use that may be made of the information it contains."

Address: 1142, Sofia; Han Krum 38A Str.
Phone: +359 2 403 20 30
E-mail: info@knowhowcentre.org
Web: www.knowhowcentre.nbu.bg

Подобряването на стандартите за приемане на непридружени деца. Проектът се фокусира върху различни аспекти на пет модела на приемане на непридружени деца в държавите-членки на ЕС, оценяващи добрите практики и споделянето на знания сред ключовите заинтересовани страни.

<https://www.ecre.org/project/time-for-needs/>

With the Time for needs project we want to contribute to the identification of special needs of victims of torture and of extreme violence, in particular women and children, related to the asylum procedures as well as the reception conditions and to the development of harmonized protection standards and practices across the European Union for this vulnerable target group.

С проекта "Време за нуждите" искаме да допринесем за идентифицирането на специалните потребности на жертвите на изтезания и екстремно насилие, по-специално жени и деца, свързани с процедурите за убежище, както и условията за приемане и разработването на хармонизирани стандарти за закрила и практики за тази уязвима целева група в целия Европейски съюз.

<http://www.infomigrants.net/en/post/4037/where-to-start-if-you-re-a-refugee-seeking-advice-in-sweden-germany-italy-or-greece>

Where to start if you're a refugee seeking advice in Sweden, Germany, Italy or Greece.

Къде да започнете, ако сте бежанец, търсещ съвет в Швеция, Германия, Италия или Гърция.

<https://handbookgermany.de/en.html>

The Handbook Germany team provides crucial information on an extensive range of topics- here you can find from A to Z of life in Germany on a single website!

Наръчник Германия предоставя важна информация за широк кръг от теми - тук можете да намерите необходимата информация на живота в Германия на един сайт!

<http://www.unhcr.org/europe.html>

<http://www.unhcr.org/germany.html>

<http://www.unhcr.org/italy.html>

UNHCR advocates for fair and effective asylum systems across Europe to ensure that asylum-seekers are able to access asylum and effective protection. We also advocate with governments to enhance opportunities and support for local integration of refugees. In the absence of fully functioning asylum

Address: 1142, Sofia; Han Krum 38A Str.
Phone: +359 2 403 20 30
E-mail: info@knowhowcentre.org
Web: www.knowhowcentre.nbu.bg

systems in some European countries, UNHCR assists States in establishing fair and efficient asylum procedures.

ВКБООН се застъпва за справедливи и ефективни системи за предоставяне на убежище в цяла Европа, за да гарантира, че търсещите убежище имат достъп до убежище и ефективна защита. Също така се застъпва пред правителствата да увеличат възможностите и подкрепата за местната интеграция на бежанците. При липсата на напълно функциониращи системи за предоставяне на убежище в някои европейски държави, ВКБООН подпомага държавите при установяването на справедливи и ефективни процедури за предоставяне на убежище.

Издаване на разрешение за приемане на работа на непълнолетни лица от Изпълнителна агенция „Главна инспекция по труда”

1. **Наименование** - Издаване на разрешение за приемане на работа на непълнолетни лица (№ на услугата/режима в Регистъра на услугите 2377).
2. **Правно основание** - чл. 302, ал. 2 / чл. 303, ал. 3 от КТ - Кодекса на труда.
3. **Заявител** – работодател.
4. **Процедура по издаване на разрешението, изисквания и необходими документи:**

4.1. Необходими документи:

- Описание на вида работа, която ще извършва лицето, ненавършило 18 години (длъжностна характеристика);
- Резултатите от оценката на риска, на който може да бъде изложено лицето, ненавършило 18 години (карта на оценка на риска/списък на идентифицираните рискове на работното място ведно с протоколи от извършени измервания на факторите на работната среда);
- Осигурените мерки за защита здравето и безопасността на лицето, ненавършило 18 години;

Address: 1142, Sofia; Han Krum 38A Str.

Phone: +359 2 403 20 30

E-mail: info@knowhowcentre.org

Web: www.knowhowcentre.nbu.bg

- Списък с осигурените, при необходимост, лични предпазни средства на лицето, ненавършило 18 години;
- Медицинско удостоверение за постъпване на работа, издадено от общопрактикуващ лекар (копие заверено "Вярно с оригинала");
- Медицинско заключение (копие заверено "Вярно с оригинала") за годност на лицето до 18 г. да извършва работата, за която кандидатства, от службата по трудова медицина на работодателя;
- Разпределението на работното време за лица от 15 до 16 години (за лица до 15 години следва да бъде представен индивидуален дневен режим на учение и допълнителни занимания);
- Писмено съгласие на родител, попечител или настойник за сключване на трудов договор от лица между 14 и 15 години;
- Писмена декларация от родител, настойник или попечител, че е уведомен за възможните рискове в работата и за мерките, предприети за осигуряване на здравословни и безопасни условия на труд от работодателя за лицето до 18 г.
- Копие (заверено „Вярно с оригинала“) на лична карта на лицето, което кандидатства за работа или копие (заверено "Вярно с оригинала") на акт за раждане на лицето, което кандидатства за работа, ако то не е навършило 14 години.

4.2. Подаване на документите:

Искането и придружаващите го документи се подават в Дирекция „Инспекция по труда“ (Д ИТ) за съответната област на Република България, на територията на която се намира **работното място**, на което ще бъде назначено непълнолетното лице.

Информация, относно адресите на дирекции "Инспекция по труда", може да намерите на адрес: <http://www.gli.government.bg/> - секция "Контакти".

4.3. Начин на подаване на документите:

4.3.1. На хартиен носител – документите могат да бъдат подадени на място в деловодството на Д ИТ, да бъдат изпратени по пощата или по куриер.

4.3.2. По електронен път – заявлението се попълва като онлайн приложение в информационната система на ИА ГИТ в частта „Електронно-административни услуги“ (https://public.gli.government.bg/GIT_Public/EAdminService/ServiceIndex). Описаните в т. 4.1. от настоящата процедура приложени документи се сканират и

Address: 1142, Sofia; Han Krum 38A Str.

Phone: +359 2 403 20 30

E-mail: info@knowhowcentre.org

Web: www.knowhowcentre.nbu.bg

прикачват към електронната бланка. Така оформеното искане се подписва с валиден квалифициран електронен подпис и се предава по електронен път.

4.4. Начин на получаване на решението – в заявлението за издаване на разрешение заявителят може да определи по какъв начин желае да получи решението на Д ИТ, а именно:

- на място в деловодството (лично или от упълномощено лице) на Д ИТ;
- по пощата на посочен от заявителя адрес;
- по куриер за сметка на заявителя;
- подписано с електронен подпис на посочена от заявителя електронна поща.

4.5. Срок на изпълнение – 7 дни, съгласно чл. 16, ал. 3 от Наредба № 6/ 24.07.2006г. за условията и реда за даване на разрешения за работа на лица, ненавършили 18 години.

5. Срок на валидност на разрешението:

- до прекратяване на договора, за който е издадено разрешението
- до отнемане на разрешението от Д ИТ
- до навършване на 18 годишна възраст на лицето.

6. Цена/такса за издаване – няма

Условия:

Работодателят следва да създава облекчени условия за работа като това означава:

1. Работното време 35 часа седмично и 7 часа дневно при петдневна работна седмица. В дневното и седмичното им работно време се включва и времето за придобиване на професионална квалификация и за нейното повишаване, когато тя се осъществява в процеса на работата.

2. Право на основен платен годишен отпуск в размер не по-малко от 26 работни дни, включително и за календарната година, през която навършват 18 години.

3. При възлагане на работа на непълнолетен работник или служител работодателят следва да има предвид, че за непълнолетните лица е забранена работа която е извън

НОУ-ХАУ ЦЕНТЪР
ЗА АЛТЕРНАТИВНИ ГРИЖИ
ЗА ДЕЦА. НБУ

Address: 1142, Sofia; Han Krum 38A Str.

Phone: +359 2 403 20 30

E-mail: info@knowhowcentre.org

Web: www.knowhowcentre.nbu.bg

техните физически и психически възможности, работа, която е свързана с излагане на вредно физично, химично или биологично въздействие, особено с токсични агенти, канцерогенни агенти, причиняващи наследствено генетично или вътреутробно увреждане, работа в условия на радиация, както и при вредности които по какъвто и да е друг начин оказват неблагоприятно въздействие върху здравето.

4. За непълнолетните е забранена работата при шум над 80 ДБ. Забранено е и редовното извършване на ръчна работа с тежести, включително с помощта на транспортни средства. Теглото на тежестта при единично вдигане трябва да не превишава 8 кг за лица от женски пол и 20 кг за лица от мъжки пол. Забранена е работата на открито при температура на въздуха под 10 и над 30 градуса и работа в помещения при температура под 18 и над 25 градуса.

Други актуални възможни въпроси

Може ли лице под 18 години да работи ношен труд?

Не може. Съгласно чл.140, ал.4 от КТ полагането на ношен труд от работници и служители, които не са навършили 18 години е забранено. Работодателят следва да има предвид, че за непълнолетните ношен е трудът, който се полага от 22:00 ч. до 06:00 ч.

Може ли лице под 18 години да работи на график със сумирано изчисляване на работното време?

Може, стига графикът на лицето да не нарушава правилата по КТ, а именно:7 часо (или по-малко) работен ден и без право на ношен труд,

Допустимо ли е полагането на извънреден труд от лице под 18 години?

НЕ е допустимо. Съгласно чл. 147 ал. 1, не се разрешава полагане на извънреден труд от: работници или служители, които не са навършили 18-годишна възраст;

НОУ-ХАУ ЦЕНТЪР
ЗА АЛТЕРНАТИВНИ ГРИЖИ
ЗА ДЕЦА. НБУ

Address: 1142, Sofia; Han Krum 38A Str.

Phone: +359 2 403 20 30

E-mail: info@knowhowcentre.org

Web: www.knowhowcentre.nbu.bg

Право на болничен

Лицата под 18 години имат право на болничен дори и да нямат 6 месеца осигурителен стаж. Съгласно Чл. 40. (1) от КСО, осигурените лица за общо заболяване и майчинство имат право на парично обезщетение вместо възнаграждение за времето на отпуск поради временна неработоспособност и при трудоустрояване, ако имат най-малко 6 месеца осигурителен стаж като осигурени за този риск. **Изискването за 6 месеца осигурителен стаж не се отнася за лицата, ненавършили 18-годишна възраст.**

В допълнителните материали е използвана информация от интернет и от различни публични източници, които са коректно описани в основното тяло на Методологията, секция „Използвана литература и полезни източници“.

